O KONJUNKTURNÍ PRŮKAZNOSTI ČSL. STATISTIK TRHU PRÁCE.

V poslední době bylo pozorovati ve vývoji hlavních statistik o trhu práce, t. j. ve statistice neumístěných uchazečů o práci a statistice o počtu pojištěnců u nemocenských pojišťoven, podléhajících dozoru Ústřední sociální pojišťovny, hospodářsky nesouběžné tendence. Je proto potřeba vysvětliti onen nesoulad. Řady mají tento absolutní průběh:

A. Počet neumístěných uchazečů o práci (koncem měsíce):

Měsíc:	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
1. . . .	57.148	53.242	73.891	313.511	583.138	872.775	838.982	818.005
2. . . .	55.184	55.224	86.156	343.972	631.736	920.182	844.284	833.194
3. . . .	46.689	49.740	88.005	339.505	633.907	877.955	789.789	804.794
4. . . .	39.462	43.094	79.721	296.756	555.832	795.919	704.338	734.550
5. . . .	35.999	36.186	77.069	249.686	487.228	726.629	624.850	666.433
6. . . .	32.701	34.434	73.464	220.038	466.946	675.933	582.810	605.956
7. . . .	32.485	32.701	77.309	210.908	453.294	640.360	569.450	566.559
8. . . .	34.083	34.789	88.005	215.040	460.952	625.836	572.428	557.706
9. . . .	31.162	34.341	104.543	228.357	486.935	622.561	576.267	573.362
10. . . .	29.397	34.702	122.397	254.201	533.616	629.992	599.464	601.390
11. . . .	29.919	38.293	155.203	337.654	608.809	691.078	668.937	678.870
12. . . .	39.400	52.809	239.564	486.363	746.311	779.987	752.328	794.407

B. Počet pojištěnců nemocenského pojištění u Ústřední sociální pojišťovny:

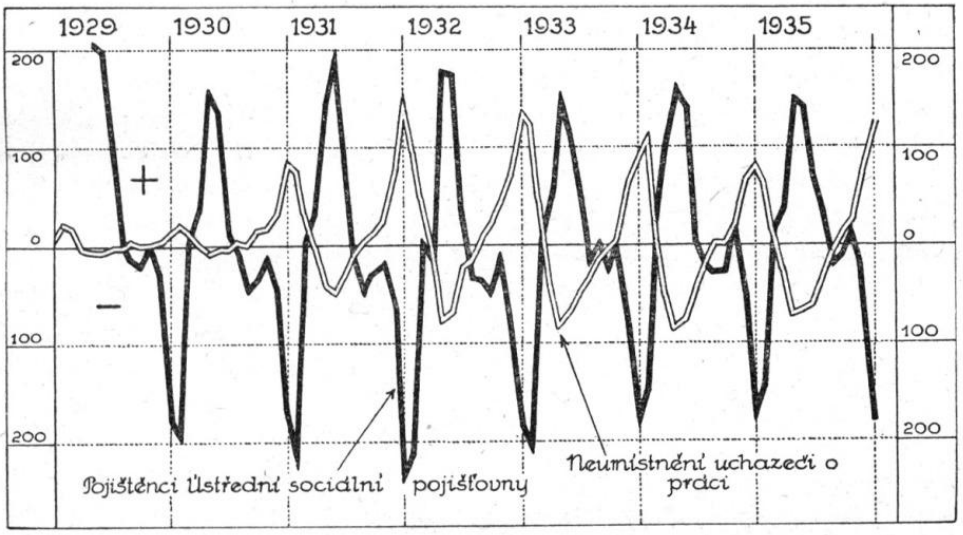
Měsíc	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
I.	2,170.138	2,191.490	2,261.801	2,070.418	1,892.273	1,661.259	1,588.901	1,626.299
II.	2,234.108	1,939.358	2,265.789	2,070.907	1,892.552	1,666.724	1,620.776	1,642.408
III.	2,258.216	2,207.240	2,298.778	2,100.986	1,877.216	1,718.406	1,724.172	1,681.991
IV.	2,438.871	2,413.637	2,451.906	2,244.175	2,053.844	1,868.580	1,883.261	1,882.879
V.	2,590.356	2,611.234	2,589.131	2,439.836	2,228.739	1,984.931	2,028.017	1,976.378
VI.	2,645.889	2,694.936	2,600.685	2,524.452	2,265.187	2,034.956	2,030.229	2,047.508
VII.	2,634.236	2,691.972	2,591.070	2,513.226	2,230.000	2,018.054	2,012.018	2,082.051
VIII.	2,625.149	2,680.693	2,541.838	2,463.925	2,195.056	2,024.122	1,983.812	2,065.547
IX.	2,623.295	2,660.615	2,508.566	2,434.211	2,147.491	1,999.812	1,956.368	2,056.261
X.	2,620.960	2,664.377	2,496.078	2,414.209	2,132.342	2,007.156	1,993.988	2,069.013
XI.	2,600.596	2,634.534	2,452.553	2,351.409	2,049.786	1,920.070	1,944.356	2,049.338
XII.	2,409.867	2,453.881	2,286.097	2,109.812	1,866.401	1,734.626	1,770.046	1,874.683

Nesrovnalost je patrna jak přihlíží-li se k sezonním pohybům obou řad, tedy prakticky ke změnám mezi dvěma sousedními, po sobě následujícími měsíci, tak i sledují-li se pohyby řad očištěných od vlivů sezony, tedy obrážejících konjunkturní a strukturní vlivy, jež jsou patrny, porovnávají-li se změny každého měsíce proti týmž měsícům před rokem.

Oba tyto pohyby jsou zachyceny v diagramech:

Z diagramu na str. 93. je patrno, že v dřívějších letech odpovídaly zimní vzestupy nezaměstnanosti (počtu neumístěných uchazečů o práci) obdobným poklesům zaměstnanosti (počtu pojištěnců Ú. S. P.) a opačně. Od r. 1931 byly pak přírůstky nezaměstnanosti za zimních měsíců menší a menší, ale současně byl i menší zimní pokles pojištěnců Ústřední

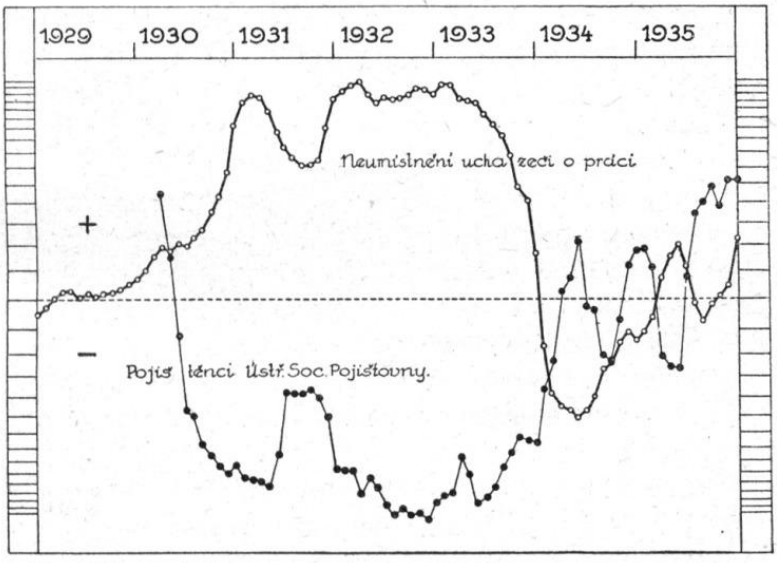
sociální pojišťovny. Mimo to zaslouží pozornosti, že v dřívějších letech byly výkyvy u statistiky pojištěnců Ú. S. P., zejména za zimního období, vyšší než výkyvy počtu neumístěných uchazečů o práci (dříve byla slabší sezonní nezaměstnanost), jakož i okolnost, že v období let 1928/29 byly zimní sezonní vzestupy nezaměstnanosti celkem nepatrné, ač právě v těchto letech dosáhl stavební ruch nejvyššího poválečného rozmachu.

A. Sezonní pohyby hlavních statistik trhu práce v ČSR.
(Vzestupy nebo poklesy obou řad vždy mezi dvěma sousedními, po sobě následujícími měsíci. — Měřítko v tisících osob.)

Koncem roku 1935 je však pozorovati zřejmý zvrat v dřívější vývojové zákonitosti.. Sezonní sestup v počtu pojištěnců Ú. S. P. koncem r. 1935 je sice stejný jako před rokem, ale sezonní vzrůst nezaměstnanosti je daleko prudší než loni.

Ještě nápadnější je nesoulad výsledků obou statistik v poslední době, jsou-li vyloučeny přímé vlivy sezonní:

B. Vývoj hlavních čsl. statistik trhu práce, očištěných od sezony.
(Vzestupy neb poklesy obou řad vždy proti témuž měsíci předchozího roku. — Měřítko po 20 tisících osob.)

I zde byla patrna v minulých letech vysoká záporná korelace ve vývoji obou řad. Od roku 1934 však stupeň této korelace klesá a v posledních měsících roku 1935 dokonce dřívější záporná korelace přechází v kladnou, t. j. obě řady mají totožnou (nikoliv, jak by se dalo čekati, protisměrnou) vývojovou tendenci (nezaměstnanost i zaměstnanost stoupá současně).

Je třeba zjistiti příčiny tohoto nápadného jevu a v prvé řadě vymeziti, do jaké míry jsou obě řady statisticky jednoznačné, t. j. zda se kryje jejich statistický podklad.

Lze zásadně konstatovati, že pro sledování zaměstnanosti měla by podávati lepší obraz statistika neumístěných uchazečů o práci, poněvadž pracuje širší okruh pracujících tříd než statistika pojištěnců nemocenských pojišťoven. Podle zák. 221/1924 resp. č. 112/1934 o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a staroby nejsou v statistice pojištěnců Ústřední sociální pojišťovny zachyceni zejména:

zaměstnanci státu a jiných nucených svazků územních neb korporací prohlášených jim za rovnocenné, jakož i jejich ústavů a podniků v to čítajíc i zaměstnance drah, sloužících veřejné dopravě, kteří mají v případě nemoci nárok na služné alespoň po dobu jednoho roku nebo na dávky rovnocenné dávkám podle zák. č. 221/1924;

osoby zaměstnané v hornictví dle zákona č. 242/1922;

osoby, které vykonávají práce nebo služby, zakládající jinak pojistnou povinnost, pouze příležitostně nebo jako vedlejší zaměstnání;

posluchači vysokých a odborných škol, kteří v době svého studia jsou přechodně zaměstnáni pracemi, zakládajícími pojistnou povinnost, pokud jejich zaměstnání je předepsaným neb obvyklým doplňkem jejich teoretického vzdělání;

zaměstnanci, kteří se toliko dočasně zdržují v tuzemsku, provázejíce svého zaměstnavatele, jenž nemá v tuzemsku bydliště.

Rovněž tak není statistikou zachycen, kdo vykonává práce neb služby na základě smluvního poměru pracovního služebního neb učňovského jako vedlejší zaměstnání nebo příležitostně.

Rozdíl obou statistik připadá však zejména na osoby samostatně výdělečně činné, které nejsou zachyceny ve statistikách Ústřední sociální pojišťovny, ale jejichž zaměstnanecké přesuny ovlivňující statisku nezaměstnanosti, ztratí-li tyto osoby své původní samostatné zaměstnání, anebo naopak, když nezaměstnaný uchytí se v samostatné živnosti.

Uvedená různost statistického základu obou statistik vyplývá i z tohoto přehledu: Podle sčítání obyvatelstva v Československu bylo v r. 1930 ve výdělečném povolání činných celkem 6,849.794 osob. Proti tomu průměrný počet pojištěnců nemocenského pojištění u Ústřední sociální pojišťovny zaznamenává v prosinci 1930 úhrn 2,285.758 pojištěnců, t. j. zhruba jen ⅓ z úhrnu osob výdělečně činných. Tento přehled prokazuje, že statistika neumístěných uchazečů o práci měla by míti vyšší průkaznost o vývoji pracovního trhu, poněvadž má širší věcný podklad a tím obráceně i o stavu zaměstnanosti, než statistika Ústřední sociální pojišťovny, která osvětluje jenom určitý úsek pracovního trhu.

Pokud se týká metodiky při vyšetřování obou statistik, je poukázati též na různý způsob i účel jejich vyšetřování. Zásadně však jsou statistiky Ústřední sociální pojišťovny co do metodiky šetření přesnější, jak to vyplývá i z procesu nemocenského pojišťování, v němž jsou získávány. Proti tomu statistiky o stavu neumístěných uchazečů

o práci vykazují určitý počet vyšetřovacích nedostatků, pokud na ně činíme nároky, aby statisticky dokonale obrážely konjunkturní vývoj nezaměstnanosti; tyto závady nabývají v posledních letech stále větší váhy a oslabují jejich průkaznost v tomto směru a to ze dvou hlavních příčin, poněvadž

1. skreslují konjunkturní vývojovou tendenci,

2. neobrážejí ani přesně stav nezaměstnanosti,

takže přes svůj úplnější statistický podklad proti statistikám o počtu pojištěnců Ú. S. P. převažují tyto nedostatky jejich teoreticky úplnější vyšetřovací základnu.

Závady, jež působí ke zvýšení konjunkturní nespolehlivosti statistik o počtu neumístěných uchazečů o práci, lze rozčlenit v několik základních skupin:

A. Vlivy demografické.

1. Přistěhovaleckými zákony o domácí ochraně trhu práce v zahraničí a za posledních let světové krise i skutečnou hospodářskou nemožností nalézti v cizině práci se nebývale snížily vystěhovalecké možnosti z ČSR., které v dřívějších letech mírnily event. tlak domácího dělnictva na trh práce, byla-li možnost se vystěhovati do zahraničí a získati tam práci.

Opačným úkazem téhož jevu je i ztráta dřívější pracovní příležitosti čsl. příslušníků v zahraničí, pokud pracovali za hranicemi, ale v posledních letech ztratili místo a museli se vrátiti do vlasti (reimigrace).

2. Zahraničním přistěhovalectvím do ČSR., jehož pozadí je spíše politické (právo asylu), byl současně zvyšován tlak na domácí pracovní trh, což přichází zejména v úvahu v posledních dvou letech.

3. Ročníky nejsilnější poválečné domácí porodnosti (roč. 1920, 21, 22, 23) dospívají právě nyní do výdělečně činného věku (překročují 14. rok) a zatěžují trh práce zejména v mladých, neškolených pracovních třídách (nezaměstnanost mladých).

4. Prodlužování průměrného věku obyvatelstva, zejména zlepšenou celkovou lékařskou péči, udržuje též přestárlé ročníky obyvatelstva ve výdělečné činnosti a i z nich vycházejí pak tendence po vzrůstu hlášení se k práci u zprostředkovatelen práce, k doplnění důchodů vlastních neb vlastní rodiny, hlavně za deprese.

B. Strukturní přesuny ve vrstvách výdělečně činného obyvatelstva.

1. Jest uvésti v prvé řadě vzestup procenta osob výdělečně činných (demokratisace práce), jež je patrné již při srovnávání výsledků obou sčítání obyvatelstva, ač tato obě sčítání byla prováděna v obdobích, jež se konjunkturně od sebe mnoho nelišila. Tím více však se tendence zesílila nyní, když pokles důchodů za deprese nutí stále nové vrstvy obyvatelstva, aby se ohlížely po nové pracovní příležitosti ve snaze po udržení životní míry a případně i aby byly účastny výhod sociálních podpor v nezaměstnanosti.

2. Pozoruje se dále zvýšené vnikání žen do výdělečné činnosti, což má nejen vliv na rostoucí nezaměstnanost mužských pracovních sil, ale i vyvinuje tlak na výdělečné možnosti mezdní, jak jest zejména patrno u statistik Všeobecného pensijního ústavu.

3. Též rychlejší přírůstek zaměstnanců ve vyšších službách v dřívějších letech, podmíněný zejména racionalisací výroby, než u dělnictva a zaměstnanectva méně školeného, přichází v úvahu. Za deprese jest

proto cítiti v řadách zaměstnanců ve vyšších službách silnější tlak nezaměstnanosti.

4. Z prvých let deprese vycházel tlak na pracovní trh i z vrstev dřívějších samostatných podnikatelů nejrůznějších oborů, jež ztratili existenci a dolehli na pracovní trh. V posledních letech jest však pozorovati spíše opačný proces, t. j. rozmnožování počtu drobných samostatných podnikatelů, jak o tom referuje na př. Ústředna obchodních a živnostenských komor v Praze. Z tohoto důvodů měly by se vyvinouti nyní odlehčovací tendence u statistik neumístěných uchazečů o práci, aniž by se tím však musily zlepšovati současně statistiky Ústřední sociální pojišťovny, která tyto osoby neregistruje.

C. Vlivy konjunkturně technické.

1. Při každém počínajícím obratu konjunktury stoupá zájem o hlášení se o práci u osob, které dříve ztratily za dlouhé nezaměstnanosti zájem o opětovné hlášení se o práci, pokud nebyly k tomu vázány, aby podržely nároky na podpory v nezaměstnanosti a na výhody různých podpůrných sociálních akcí.

2. S tímto zjevem úzce souvisí i t. zv. hlášení násobné. Počíná-li se jeviti naděje na oživení zaměstnanosti, hledají si místo u zprostředkovatelen, a to mnohdy i u většího počtu těchto úřadoven, lidé, kteří mají zaměstnání, ale kteří chtějí své pracovní důchody zlepšiti změnou místa na lepší.

D. Momenty specifické.

1. V prvé řadě nutno se zmíniti o dokonalejším vybudování sítě zprostředkovatelen práce, zejména na Moravě a ve východních zemích republiky, takže přírůstek počtu neumístěných uchazečů o práci znamená v těchto oblastech též do určité míry lepší vystižení nezaměstnanosti než v dřívějších letech, ale nikoliv i přímo vzrůst nezaměstnanosti v témže rozsahu.

2. Někteří důchodci invalidního a starobního pojištění hledí si doplniti hledáním vedlejší pracovní příležitosti své důchody a zvyšují tak nabídku pracovních sil, namnoze ke mzdové nevýhodě pracovníků v činné službě, jimž stlačují mzdy. Totéž platí při zaměstnanosti částečné neb nouzové, kde se projevuje snaha po hlášení se u zprostředkovatelen, aby podporami nebo další, často špatně honorovanou prací si zlepšili své příjmy.

3. V dřívějších dobách byly v zimních měsících méně patrné vzestupy nezaměstnanosti z důvodů čistě sezonních, poněvadž zimní nezaměstnanost sezonního dělnictva se nepokládala za nezaměstnanost v pravém slova smyslu a měla svůj protějšek v lepších mzdách sezonních dělníků za letního období zaměstnanosti. V posledních letech deprese se však velmi zvyšuje právě sezonní složka hlásících se nezaměstnaných uchazečů o práci a vzdouvá tak počet zachycený statistikou, ač o pravé nezaměstnané v původním pojmu se zde přímo nejedná.

4. Jest míti při statistikách o počtu neumístěných uchazečů o práci vždy na zřeteli, že zjišťování nezaměstnanosti není hlavním úkolem těchto statistik, nýbrž že jejich účelem jest zjišťování osob, jež se hlásí o práci (jest otázka, zda jsou všechny nezaměstnané), a zaopatřování jim místa, tedy že zprostředkovatelny práce zjišťují pouze jako sekundárné svůj úkol i statistické údaje o počtu neumístěných uchazečů o práci.

5. Značným zvýšením zájmu o hlášení se u zprostředkovatelen o práci jsou různé, pro skutečně nezaměstnané naprosto nutné sociální pomocné akce, jež od července 1930 zavedlo a dále vybudovalo min. sociální péče. I proto byl (mimo příčin hospodářsky se prohlubující deprese) vzestup počtu neumístěných uchazečů o práci nápadně prudký zejména od druhé poloviny roku 1930. Statistika počtu neumístěných uchazečů o práci stává se tedy vlastně alespoň do určité míry statistikou osob hlásících se o účast na sociálně pomocných akcích, poněvadž tato účast jest právě podmíněna hlášením se o práci u zprostředkovatelen práce.

E. Příčiny obecné.

1. Jest konečně ještě přihlédnouti k obecným příčinám přírůstku obyvatelstva, jež pracovní proces musel v minulých letech ztráviti. Připadá v úvahu, že v příštích letech bude možno počítati s určitým snížením (strukturní povahy) tlaku mladých pracovních sil na trh práce, poněvadž po přejití nynějších silnějších ročníků pracovníků, vcházejících do pracovního procesu, jsou další mladé ročníky, jež v budoucnu doň přejdou, již poněkud slaběji obsazeny (klesající počet živě narozených dětí po prvých letech poválečného vzepětí porodnosti).

●

Statistiky o počtu neumístěných uchazečů o práci nepodávají nyní (ač mají statistický podklad širší než statistiky nemocenského pojištění Ústřední sociální pojišťovny) bezpečný obraz o konjunkturním vývoji na trhu práce, čili zvýší-li se počet neumístěných uchazečů o práci, není to ještě bezpečným průkazem pro zhoršování se konjunktury. Ostatně přímé statistiky z jednotlivých skupin podniků a zprávy samého průmyslu svědčí o mírném zlepšení ve stavu zaměstnanců na př. mezi rokem 1934 a 1935, ač v téže době statistiky počtu neumístěných uchazečů o práci by na prvý pohled dávaly spíše opačný obraz.

●

Zbývá číselně osvětliti tendence, jež jsou svrchu popsány s všeobecného hlediska a jež zkreslují základní konjunkturní vývoj statistiky neumístěných uchazečů o práci potud, pokud lze je vůbec vyčísliti.

Přirozený přírůstek obyvatelstva.

Podle Státního úřadu statistického činil počet obyvatelstva v roce 1919 13,527.522 a v roce 1934 15,056.876, tedy v uvedeném období se počet obyvatelstva zvýšil o 1,529.354 osob.

Tyto stavy jsou čítány vždy jako střední stav pro ten který rok aritmetickým průměrem počtu obyvatelstva s počátku a konce roku. Stavy obyvatelstva ke konci roku jsou stanoveny připočítáním výsledků bilance přirozené změny obyvatelstva a zahraničního stěhování k datům z předcházejícího sčítání lidu.

Vyjde-li se z úvahy, že při sčítání obyvatelstva v r. 1930 bylo napočteno 14,729.563 osob a z nich 6,849.794 osob výdělečně činných, tedy 46.5%, připadlo by z uvedeného zvýšení počtu celkového obyvatelstva mezi rokem 1919 a 1934, t. j. 1,529.354 osob na zvýšení počtu osob výdělečně činných: 711.150 osob (t. j. 46.5% z celého zvýšení); tyto osoby musel pracovní proces stráviti v uvedeném období. Je to tedy rozdíl 15 let, takže průměrně na jeden rok by připadl přírůstek 47.400 osob výdělečně čin-

ných. Poněvadž pak statistiky Ústřední sociální pojišťovny vykázaly v době sčítání lidu (v r. 1930, kdy zjištěno 6,849.794 osob výdělečně činných) pojištěnců 2,285.758, tedy zhruba ⅓ tohoto počtu osob výdělečně činných, mohlo by se vyvozovati (se vší reservou možných chyb a nesrovnalostí statistik), že by u Ústřední sociální pojišťovny tento přirozený vzestup se mohl projeviti ročním přírůstkem ve výši ca. ⅓ z počtu 47.400 osob, t. j. 18 až 20 tisíc osob v počtu pojištěnců. Proti tomu však poslední data o počtu pojištěnců Ú. S. P. udávají zlepšení na př. za poslední rok 1935 ve výši ca. 100 tisíc osob, tedy značně více. Je to nepřímým důkazem jevu, že zaměstnanost ve výrobě se lepší, ač statistiky nezaměstnanosti by v poslední době o tom nesvědčily.

Vypočtených 18—20 tisíc bude v posledních letech spíše o něco vyšší než průměr, ale nikoliv do té míry, aby absorbovalo celý přírůstek 100 tisíc osob pojištěnců Ú. S. P.

Z vlivů demografických (skupina A) jest poukázati na číselné důsledky sníženého vystěhovaleckého hnutí z ČSR. a jeho vliv na trh práce.

Počet osob, jimž byly vydány vystěhovalecké pasy.

Rok	Počet osob jimž byl vydán vystěhovalecký pas	Změna proti předchozímu roku	Změna proti průměru let 1924—1930 = 29.774 osob
1924	54.373	+ 22.032	+ 24.599
1925	19.350	— 35.023	— 10.424
1926	26.129	+ 6.779	— 3.645
1927	27.596	+ 1.467	— 2.178
1928	24.540	— 3.056	— 5.234
1929	30.715	+ 6.175	+ 941
1930	25.712	— 5.003	— 4.062
1931	9.567	— 16.145	— 20.207
1932	5.165	— 4.402	— 24.609
1933	4.735	— 430	— 25.039
1934	5.065	+ 330	— 24.709

Je příznačné, do jaké míry byl podvázán vystěhovalecký ruch od r. 1930 (prvého roku světové hospodářské krise) a jak značně se snížily vystěhovalecké možnosti v ČSR. v letech poslední deprese. Od počínajícího ústupu světové deprese (1934) jest pozorovati i malé zlepšení ve vystěhovaleckých možnostech z ČSR. v r. 1934, což trvalo i v r. 1935.

Data o přistěhování, pokud jsou úředně zjišťována, nejsou prozatím obrazem celého přistěhovaleckého hnutí, poněvadž statistika není v tom směru dobudována.

Počet přistěhovalců do ČSR.:

1928	5.440 osob	1932	5.512 osob
1929	4.626 „	1933	5.267 „
1930	4.742 „	1934	2.129 „
1931	6.250 „		

I zde je viděti, ač nejde o statistiku úplnou, zvýšený immigrační ruch v letech 1931, 2 a 3.

Velmi průkazný obraz o prudkém zatížení čsl. pracovního trhu zvýšenými poválečnými ročníky mladých pracovníků podává následující přehled.

Počet živě narozených osob na území ČSR. od r. 1901.

1901	458.611	1913	402.474	1925	355.989
1902	470.116	1914	399.633	1926	351.706
1903	446.810	1915	288.798	1927	335.709
1904	452.528	1916	207.775	1928	337.269
1905	429.389	1917	188.285	1929	326.307
1906	440.631	1918	174.970	1930	333.327
1907	428.165	1919	302.851	1931	318.262
1908	443.461	1920	363.276	1932	312.643
1909	442.147	1921	399.019	1933	287.677
1910	423.627	1922	388.339	1934	280.757
1911	413.392	1923	379.808		
1912	410.770	1924	363.331		

V následujícím bude učiněn pokus vypočísti v hrubých rysech, jak tyto mladé ročníky zatížily čsl. pracovní trh v letech krise. Při tom se přihlíží k ročníkům, jež vstoupily po 14. roce věku do pracovního procesu, počínajíc rokem 1929 (zvrat konjunktury) a že jejich úmrtnost se kryla s úmrtnostními tabulkami, jež vypočítal Státní úřad statistický pro úhrn země České a Moravsko-slezské z dat pro leta 1924 až 1930 (hodnoty nevyrovnané). Podle těchto tabulek:

Z původního počtu 100.000 osob živě narozených dožilo se

let	mužů	žen	aritmetický průměr předchozích dvou čísel (průměrná pravděpodobnost života v tom kterém roce)
14	81.411	83.999	82.705
15	81.257	83.835	82.546
16	81.064	83.638	82.351
17	80.840	83.415	82.128
18	80.572	83.154	81.863
19	80.261	82.876	81.569
20	79.929	82.571	81.250
21	79.556	82.254	80.905
22	79.184	81.917	80.551
23	78.814	81.577	80.296

Výpočet zatížení čsl. pracovního trhu mladými ročníky.

Ročník, který měl v roce narození	počet živých porodů	překročil 14 let věku v roce	Stav příslušného ročníku po přepočtení úmrtnostním % v roce 1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
1915	288.798	1929	238.850	238.391	237.828	237.184	236.419	235.570	234.648
1916	207.775	1930		171.840	171.575	171.105	170.641	170.091	169.480
1917	188.285	1931			155.721	155.422	155.055	154.635	154.136
1918	174.970	1932				144.709	144.431	144.090	143.699
1919	302.851	1933					250.473	249.991	249.401
1920	363.277	1934						300.448	299.871
1921	399.019	1935							330.009
Součet			238.850	410.231	565.124	708.420	957.019	1,254.825	1,581.244

Z dříve již vypočítaného průměrného procenta pravděpodobnosti života lze zjistiti, kolik asi osob dospělo, počínajíc rokem 1929, do věku schopného výdělečné činnosti. Propočítává to předchozí tabulka.

Rovněž tak možno vypočítati s použitím statistického podkladu údajů o sčítání obyvatelstva v roce 1930, kolik z těchto osob se věnovalo výdělečné činnosti a to dle této úvahy: Podle sčítání z roku 1930 připadalo z úhrnu všeho přítomného obyvatelstva 46.5% na osoby výdělečně činné. Tyto osoby soustřeďují se přirozeně na ročníky počínajíc asi 14. a končíc asi 65. rokem věku, t. j. na střední činný věk. Těchto osob bylo dle téhož sčítání asi 70% všeho přítomného obyvatelstva. Vyjde-li se z předpokladu, že procento výdělečně činného obyvatelstva (46.5%) se soustřeďovalo jenom na tuto vrstvu středního činného věku, možno tvrditi, že v tomto populačním výseku je procento osob výdělečně činných asi dvě třetiny (t. j. 46.5:70). Tak lze zhruba vymeziti, kolik osob z mladých ročníků, jež postupně dorůstaly do prvého roku středního činného věku, nutno též bráti v úvahu jako osoby výdělečně činné, jež tedy zatížily pracovní trh.

Konečně k doplnění celkového obrazu o zatížení trhu práce v letech poslední deprese je třeba přihlédnouti i k okolnosti, že každým rokem se pracovnímu trhu ulevovalo odchodem přestárlých ročníků (od 65 let) z výdělečné činnosti, jakož i počítati s odumíráním lidí, nalézajících se ve středním činném věku. V roce 1930 bylo při sčítání lidu 65letých osob 94.244, t. j. o 0.64% všeho obyvatelstva; možno zhruba předpokládati, že obdobný počet osob vystupoval i v dalších letech každoročně z hranice středního činného věku. Konečně jest třeba počítati s odumíráním osob ve středním činném věku. Toto procento (vypočteno podle týchž úmrtních tabulek) v rámci činných středních ročníků (béře-li se v úvahu jednak počet obyvatelstva, který byl zjištěn při sčítání v těchto věkových hranicích, a počet osob, jež mělo zde pravděpodobně zemříti, jakož i sníží-li se vypočítané procento na 0.7 (přesněji by mělo býti 0.666), aby se vystihlo, jak byly postiženy z celkového úmrtí právě vrstvy výdělečně činné v těchto věkových hranicích), činí:

Od ročníku	16letých	do	64letých	z	celkového	úhrnu	osob	.	.	0.4373%
„	„	17	„	„	„	„	„	„	.	0.4433%
„	„	18	„	„	„	„	„	„	.	0.4490%
„	„	19	„	„	„	„	„	„	.	0.4545%
„	„	20	„	„	„	„	„	„	.	0.4599%
„	„	21	„	„	„	„	„	„	.	0.4651%

Počet úmrtí před těmito ročníky je již pojat v tabulce: „Výpočet zatížení čsl. pracovního trhu mladými ročníky“ a počet úmrtí starších ročníků než 64letých nepřipadá v úvahu, poněvadž se tyto ročníky v další tabulce již vždy celé eliminují z úhrnu osob výdělečně činných.

Na podkladě těchto úvah možno sestaviti přehled, kolik osob přibývalo od roku 1930 celkově do vrstvy obyvatelstva výdělečně činného, a to kolik přibylo specielně z mladých ročníků (problém nezaměstnanosti mladých), kolik osob však pravděpodobně vystoupilo z vrstev výdělečně činných přestárnutím nebo úmrtím, tedy kolik osob musil ztráviti pracovní trh v tom kterém roce a jak se tento přírůstek měl projeviti v hlavních statistkách trhu práce.

Přírůstek mladých ročníků:

	1930	1931	1932	1933	1934	1935
1.*) Celkový počet osob z přírůstku mladých osob do středního činného věku	171.381	151.893	143.296	248.595	297.806	326.419
2. Z toho ⅔ jako přírůstek osob mladých ročníků výdělečně činných	114.254	101.262	95.531	165.730	198.537	217.613
Výpočet úhrnu osob zemřelých z vrstvy obyv. výděl. činných:						
3. Období let věku	16—64	17—64	18—64	19—64	20—64	21—64
4. V tomto věk. rozpětí bylo podle sčítání r. 1930 všech obyvatelů	9,656.406	9,369.799	9,081.292	8,787.514	8,501.675	8,201.788
5. 0.7 z celk. procenta pravděpod. úmrtnosti (pro úsek osob výděl. činných) činilo v tomto věkovém rozpětí	0.4373%	0.4433%	0.4490%	0.4545%	0.4599%	0.4651%
6. Takže úmrtím ubylo pravděpodobně osob výděl. činných	42.200	41.500	40.800	39.900	39.100	38.100
7. **⅔ z počtu osob 65letých, jež vystupují každoročně z výrob. procesu přestár. (⅔ z 94.244 osob, t. j. asi 63.000 osob)**	63.000	63.000	63.000	63.000	63.000	63.000
Celkové výsledky pravděpod. pohybu vrstvy obyvatel výděl. činných:						
8. Celkové + či — výděl. činné vrstvy (t. j. +2—6—7)	+9.000	—3.000	—8.000	+63.000	+96.000	+117.000
9. ⅛ z odst. 8 jako pravděpodobná kvota, již z tohoto celk. přírůstku musila strávit se svých výkazech nemoc. pojištění Ústř. sociální pojišťovna	+3.000	—1.000	—3.000	+21.000	+32.000	+39.000

Odstavec 8: udává pravděpodobný přírůstek počtu nezaměstnaných uchazečů o práci, jež museli nalézti v tom kterém roce zaměstnání, měla-li výroba a hospodářská aktivita držeti pouze krok s prudce zvýšeným přílivem populace do výdělečně činných ročníků právě v letech poslední deprese.

Odstavec 9: udává, kolik musela z tohoto přílivu pravděpodobně přejmouti statistika Ústřední sociální pojišťovny jako vzrůst počtu pojištěnců, držela-li celková hospodářská aktivita stejný krok se zvýšeným přílivem osob do výdělečně činných ročníků.

Z této početní rekonstrukce je patrné i zatížení pracovního trhu mladými ročníky, zejména v letech 1933-5 (odstavec 2.).

Z ostatních dříve uvedených složek, jež znesnadňují konjunkturní přehled zaměstnanosti ve statistice neumístěných uchazečů o práci, bylo již uvedeno:

Prodloužení průměrného věku obyvatelstva je evropským úkazem vůbec.

Co do vzestupu procenta obyvatelstva, činného výdělečně, mezi oběma sčítáními lidu v ČSR. (1921 a 1930) lze zjistiti, že v roce 1921 bylo 43% výdělečně činných, v r. 1930 však již 46.5% a tu ještě počet výdělečně činných žen vzrostl dokonce ze 24.2% na 30.5%.

---

*) Data z výsledných údajů předchozí tabulky: „Výpočet zatížení čsl. pracovního trhu mladými ročníky."

KNIHOVNA

Zvýšené vnikání žen do výdělečné činnosti prokazovaly zejména statistiky Všeobecného pensijního ústavu, jak bylo již uvedeno.

Momenty konjunkturně technické mají velkou závažnost a jsou z prakse dostatečně známy, ale není pro ně vhodných statistik, aby mohly býti vyčísleny, t. j. co do zvýšeného zájmu o hlášení se k práci při obratu konjunktury i co do násobného hlášení.

Dokonalejší vybudování sítě zprostředkovatelen práce a tím i lepší vystižení nezaměstnanosti podává následující tabulka:

Koncem listopadu*)	Čechy		Země Moravskoslezská		Slovensko		Podkarpatská Rus	
	počet zprostředkovatelen	hlášeno neumístěných uchazečů	počet zprostředkovatelen	hlášeno neumístěných uchazečů	počet zprostředkovatelen	hlášeno neumístěných uchazečů	počet zprostředkovatelen	hlášeno neumístěných uchazečů
1929	324	26.128	82	9.374	18	2.120	4	192
1935	323	496.337	114	226.272	110	97.542	6	5.507
Rozdíl:								
absolutní	— 1	+470.209	+32	+216.898	+ 82	+95.422	+ 2	+5.315
v % r. 1929	—0.3	+ 1.700	+39	+ 2.214	+456	+ 4.401	+50	+2.668

Zprostředkovatelen přibylo zejména ve východních krajích republiky a také tam vzrostla i hlášená nezaměstnanost největším procentem, ač jsou to zemědělské oblasti, kde nebývají výkyvy za konjunkturních cyklů tak prudké, jak by mohly býti v západních průmyslových oblastech.

Konečně jest ukázati ještě na velmi zvýšenou sezonní dynamiku statistik neumístěných uchazečů o práci v posledních letech.

Sezonní pohyby statistik neumístěných uchazečů o práci.

Od nejnižšího stavu zaregistrovaného v letních měsících do nejvyššího stavu v následující zimě v letech:

byl vykázán tento pohyb:	1927-8	1928-9	1929-30	1930-1	1931-2	1932-3	1933-4	1934-5
Nejnižší stav	35.777	29.397	32.701	73.464	210.908	453.294	622.561	569.450
Nejvyšší stav	55.184	55.224	88.005	343.972	633.907	920.182	844.284	833.194
Rozdíl absolutní (hrubé sezonní výkyvy)	+19.407	+25.827	+55.304	+270.508	+422.999	+466.888	+221.723	+263.744
Absolutní rozdíl čistě sezonní (po odečtení změn příslušných dvou minim, tedy po vyloučení základního zhoršení)	+25.787	+22.523	+14.541	+133.064	+180.704	+297.631	+274.834	**)

*) Listopad 1935 nejposléze známé datum počtu zprostředkovatelen pro rok 1935.

**) Dosud nelze zjistiti, poněvadž není ještě známo minimum pro rok 1936.

I když se bere v úvahu základní konjunkturní zhoršení, jež je nepřímo patrné ze stálého zvyšování (až do r. 1934) nejnižších letních stavů v počtu neumístěných uchazečů o práci, přece jsou sezonní vzestupy zcela v nesouladu co do rozsahu s dřívějšími obdobnými pohyby za zimního pracovního klidu a jest z nich patrno, jak silně se nyní obráží ve statistice moment sezony.

Ostatní vpředu uvedené složky, jež působí na vývoj statistiky neumístěných uchazečů o práci (zejména vliv zvýšeného zájmu o hlášení se o práci za účelem získání podpor a různých pomocných akcí), nelze vyčísliti.

Pozoruje-li se tedy s přibráním vpředu popsaných hledisek československá statistika počtu neumístěných uchazečů o práci, vyplývá z ní tento obraz:

Konjunkturní její vývoj je průkaznější, pozorují-li se její každoroční minima, t. j. nejnižší stavy v létě, poněvadž v zimě bývá vývoj zastřen zejména nynější silnou dynamikou sezonní.

O roku 1928 je vývoj letních minim v počtu neumístěných uchazečů o práci tento:

Rok:	Minimum:	Změna proti předchozímu roku:
1928	29.397	— 6.380
1929	32.701	+ 3.304
1930	73.464	+ 40.763
1931	210.908	+137.444
1932	453.294	+242.386
1933	622.561	+169.267
1934	569.450	— 53.111
1935	557.706	— 11.744

Statistická data svědčí tedy i zde v posledním roce, přihlíží-li se ke všem jejich vyšetřovacím předpokladům, že na pracovním trhu nastalo zlepšení. Trh nezaměstnanosti byl totiž v posledním roce zatížen právě největším přílivem výdělečně činných mladých osob, vyšlých z poválečně silných populačních ročníků, takže po odečtení úbytků úmrtím a vystoupením přestárlých ročníků přišlo na trh práce na př. v roce 1935 asi 117.000 nových osob. Vedle toho zůstává ještě dalším zatížením trhu omezené vystěhovalectví, immigrace, hlášení násobné a ostatní vpředu popsané složky a vedle toho jest zvýšeným stavem zprostředkovatelen práce nezaměstnanost lépe vystihována. Všechny tyto podněty, které i ze strukturních hledisek měly tendenci podstatně zvýšiti počet neumístěných uchazečů o práci, což se mělo projeviti jasně zejména v letních měsících zvýšením základní hladiny nezaměstnanosti (kdy na vývoj statistiky nepůsobí zimní sezonní momenty), byly pracovním trhem stráveny a letní minimum dokonce bylo o něco nižší než před rokem.

Svědčí tedy i statistika počtu neumístěných uchazečů o práci při podrobném rozboru o postupujícím zlepšování hospodářské aktivity ČSR. v roce 1935, a to rychlejším tempem, než by odpovídalo jen rovnoměrnému přírůstku počtu obyvatelů.

Miloš Horna.